

Mukics Gergely

Transatlantic Trends 2014

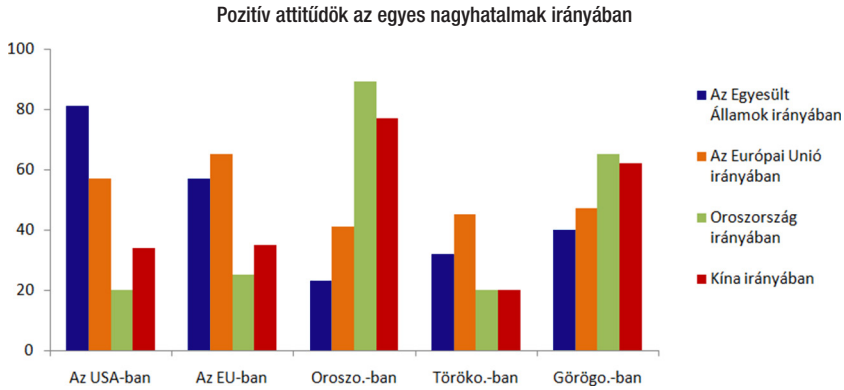
A Transatlantic Trends a German Marshall Fund gondozásában 2002 óta évente megjelenő közvéleménykutatás-sorozat, melynek célja, hogy képet alkosson az amerikai és európai társadalmak véleményéről a transzatlanti közösség napirendjét uraló kérdésekben. A cikk a legfrissebb adatfelvétel eredményeit és a belőlük levonható következtetéseket mutatja be.

A Transatlantic Trends felmérés a transzatlanti régió 12 államára – az Egyesült Államokra, Németországra, Franciaországra, az Egyesült Királyságra, Olaszországra, Lengyelországra, Spanyolországra, Hollandiára, Portugáliára, Görögországra, Svédországra és Törökországra –, valamint Oroszországra terjedt ki. A következtetések levonása során mindenképp érdemes szem előtt tartani, hogy a telefonos és részben személyes adatfelvétel 2014. június 2. és június 26. között történt, tehát még az MH-17-es maláj utasszállító repülőgép katasztrófája, az Iszlám Állam látványos előretörése és a gázai konfliktus kibombanása előtt. A kutatás eredményeit az eredeti dokumentum szerkezetét követve az alábbi témák köré rendezve ismertetjük: transzatlanti kapcsolatrendszer; transzatlanti biztonsági együttműködés; Oroszország; gazdaság; EU, bevándorlás.

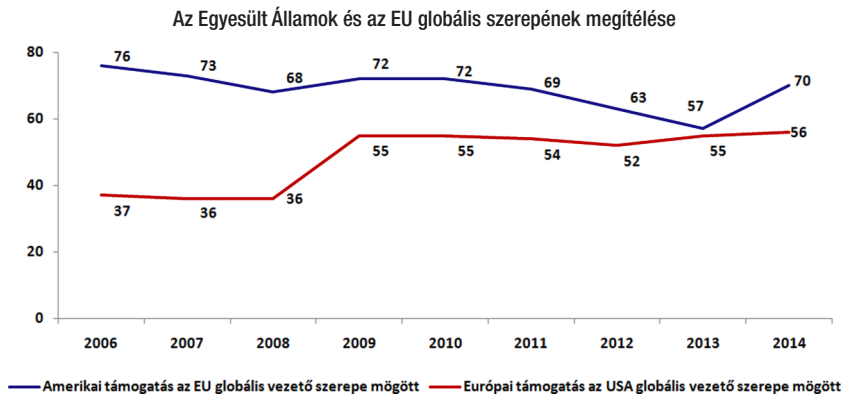
A transzatlanti kapcsolatrendszer

2008 óta a transzatlanti kapcsolatokat nem lehet a gazdasági válság kontextusán kívül szemlélni. Hasonlóan fontos értelmezési keretet jelent a globális geopolitikai átalakulás, a feltörekvő hatalmakhoz való viszonyulás. A felmérés során megkérdezettek az Atlanti-óceán mindkét partján – nem meglepő módon – elsődleges kihívásnak a gazdasági problémákat és a munkanélküliséget tekintették, bár az európai oldalon megjelent az oktatás (Németország), a bevándorlás (Egyesült Királyság), az egészségügy (Hollandia), a terrorizmus (Törökország) és a nemzetközi instabilitás (Oroszország) is.

Alapvetően továbbra is pozitív attitűd érzékelhető az európai és az amerikai lakosság körében egymás iránt, míg Oroszország és Kína elfogadottsága jóval alacsonyabb. Ebben a tekintetben Görögország az aggasztó kivétel, ahol a Kína és Oroszország iránti rokonszenv magasabb az EU és az Egyesült Államok felé mutatottnál. A görög adatok a gazdasági válsággal és annak kezelésével, illetve Oroszországra vonatkozóan a vallási és kulturális kapcsolatokkal, míg a török társadalom visszafogottsága az ország változó geopolitikai helyzetével és bonyolult közel-keleti kapcsolatrendszerével magyarázható.

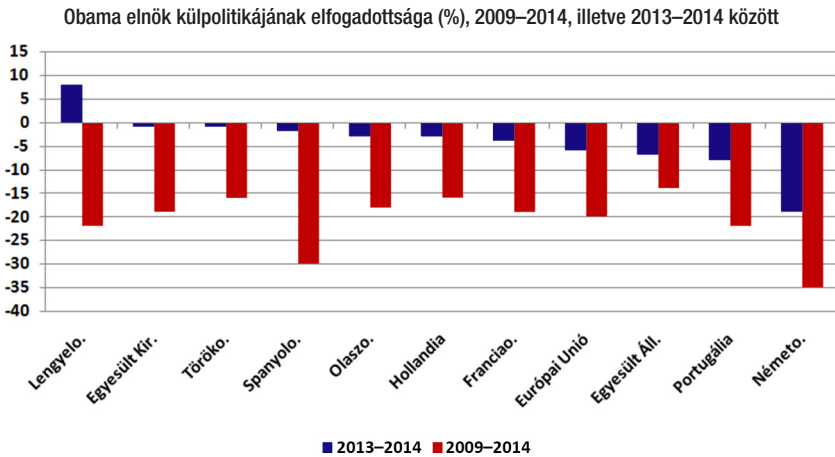

Az Európai Unió és az Egyesült Államok viszonylatában az amerikai vezető szerep elfogadása Barack Obama elnökké választásával jelentősen megugrott, és azóta stabilan 55% körüli. Azoknak az amerikaiaknak az aránya, akik szerint az Európai Uniónak vezető szerepet kellene vállalnia a világpolitikában, évtizedes csökkenő tendencia után az elmúlt évben 57%-ról 70%-ra ugrott, egyértelműen az ukrán válság hatására.

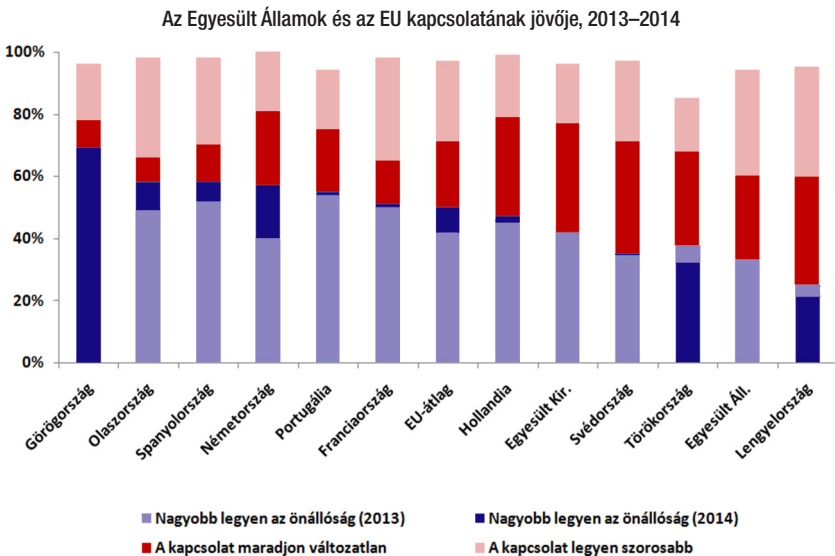
Az amerikai és az európai vezető szerepre vonatkozó adatok változása országbontásban azt mutatja, hogy az amerikai vezetés elfogadottsága Lengyelországban egy év alatt jelentősen (11%-kal) erősödött, míg az EU globális ambícióinak támogatottsága nagyjából stabil volt mindenhol, a legalacsonyabb értékkel Görögországban (59%) és az Egyesült Királyságban (62%), a legmagasabbal Németországban (87%). Az orosz vezető szerepet a nemzetközi politikában Európában 68%, az Egyesült Államokban 53% tartja nemkívánatosnak. Hasonló a lehetséges kínai vezető szerep megítélése: az európaiak 65, az amerikaiak 55, míg a törökök 70%-a tartaná nemkívánatos fejleménynek. Összességében Kínáról az amerikai válaszadók 35, az európaiak 34%-a alkotott pozitív véleményt.

Obama elnök külpolitikájának elfogadottsága a megválasztása óta csökkenő tendenciát mutat. Tekintve a vele szemben 2009-ben támasztott nem teljesen reális elvárásokat, ez nem is meglepő. A megkérdezettek válaszaiban a figyelemre méltó az, hogy az elmúlt évben a változás Németországban drasztikusan negatív, Lengyelországban pedig pozitív volt.

Előbbi a két állam kapcsolatát terhelő megfigyelési botrányok számlájára írható, utóbbi az orosz fenyegetéssel magyarázható. A saját kormány külpolitikájának elfogadottsága egyébként Oroszországban a legmagasabb (83%), a megkérdezett EU-s tagállamok átlagában 52%, viszont meglehetősen alacsony az Egyesült Államokban (35%), Spanyolországban (33%) és Görögországban (29%).

A transzatlanti kapcsolatok szempontjából kedvezőtlen hír, hogy az EU és az Egyesült Államok kapcsolatát firtató kérdésre¹ adott válaszokban a tavalyihoz képest nőtt azok száma, akik nagyobb önállóságot szeretnének.

1 Egyetért-e azzal, hogy: az EU és az Egyesült Államok közötti biztonsági és külügyi együttműködésnek szorosabbnak kéne lennie/a jelenlegi szinten kellene fenntartani azt/a másik féltől függetlenebb politikát kellene folytatni?

A változás Németországban volt a legnagyobb, a tavalyi 40% után 57% lazítana a transzatlanti köteléken. A németek ellenpólusát ismét a lengyelek képezik, ahol 5%-kal csökkent a nagyobb önállóságot kívánók aránya.²

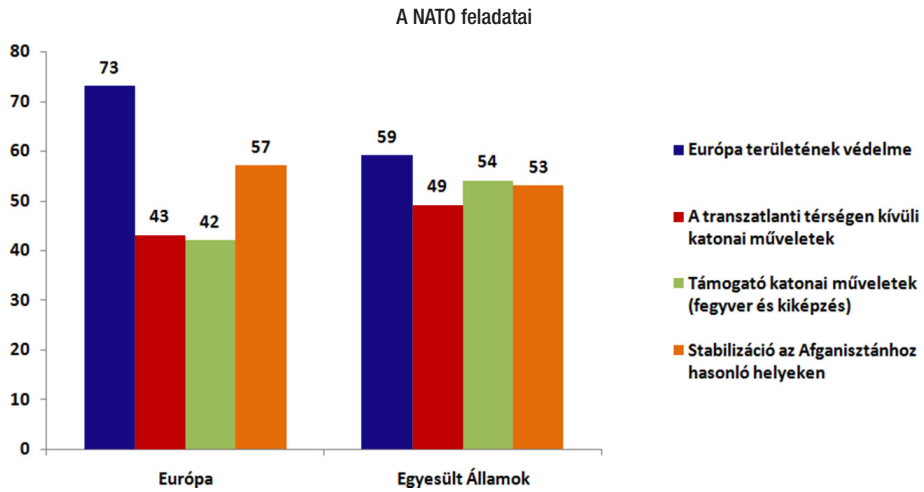
Transzatlanti biztonsági együttműködés

A NATO továbbra is a biztonság elsődleges garantálója az észak-atlanti térségben, és ezzel a megkérdoztetek is tisztában vannak: Európában 61%, az Egyesült Államokban 58% tartja „alapvetőnek” a szövetség szerepét. A felmérésben részt vevő legelkötelezettebb tagállam Hollandia volt (81%), míg ezzel ellentétben a görögök többsége (52%) úgy vélekedik, hogy „a NATO már nem nélkülözhetetlen”. Az ukrajnai és a közel-keleti válságok hatását tükrözi, hogy a NATO fontosságának elismerése egy év alatt megugrott Lengyelországban (47%-ról 62%-ra) és Törökországban is (39%-ról 49%-ra), utóbbiban ez az iraki háború által megtépzott kapcsolatok helyreállását is jelezheti, legalábbis a közvélemény szintjén.

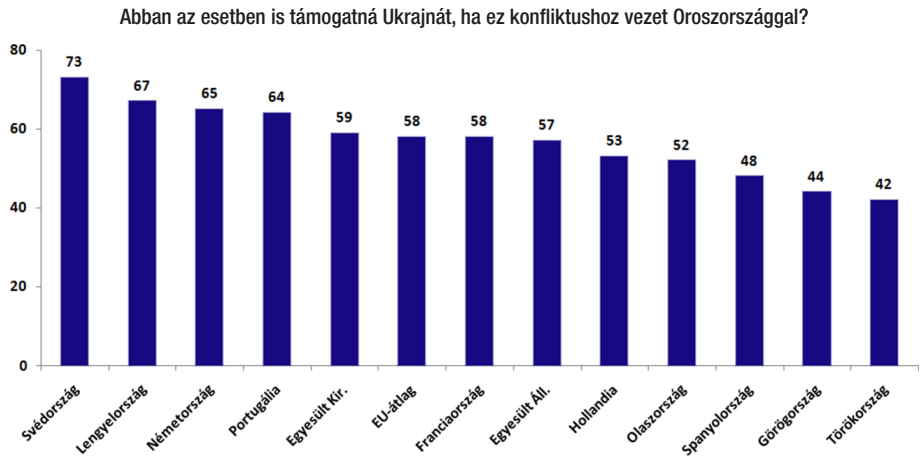
A felmérés készítői megpróbálták azt is felmérni, hogy milyen feladatokat szán a NATO-nak a transzatlanti közvélemény. A válaszok alapján Európában kiemelkedik azok aránya, akik szerint a NATO fő funkciója a területvédelem kell, hogy legyen. A „vissza a gyökerekhez” mentalitás mellett azonban némileg meglepő módon, az afganisztáni tapasztalatok ellenére megmaradt a stabilizációs műveletek iránti igény is, a területen kívüli expedíciók, illetve a támogató missziókat háttérbe szorítva.

² Törökország volt a másik olyan állam, ahol a tavalyi adatokhoz képest kevesebben választották a „nagyobb önállóság” opciót, itt ugyanakkor kiugróan magas (16%, szemben a többi országban mért 0-6%-kal) volt a nem válaszolók aránya. Görögországból nincs adat 2013-ra vonatkozóan.

Európával ellentétben az amerikaiak kiegyensúlyozottabb feladatrendszert szánának a NATO-nak.

A kutatás egyik legérdekesebb (és legaggasztóbb) eredményét az Ukrajna támogatására vonatkozó kérdés hozta. A feltett kérdés az egyes államok lakosságának kockázatvállalási hajlandóságát mérte, arra kérdezve rá, hogy támogatnák-e a további politikai és gazdasági segítségnyújtást Ukrajna számára abban az esetben is, ha ez konfliktushoz vezet Oroszországgal? Az eredmények meglehetősen magas kockázatvállalási kedvet mutatnak, még a gazdaságilag igencsak érintett Franciaország és Németország esetében is.

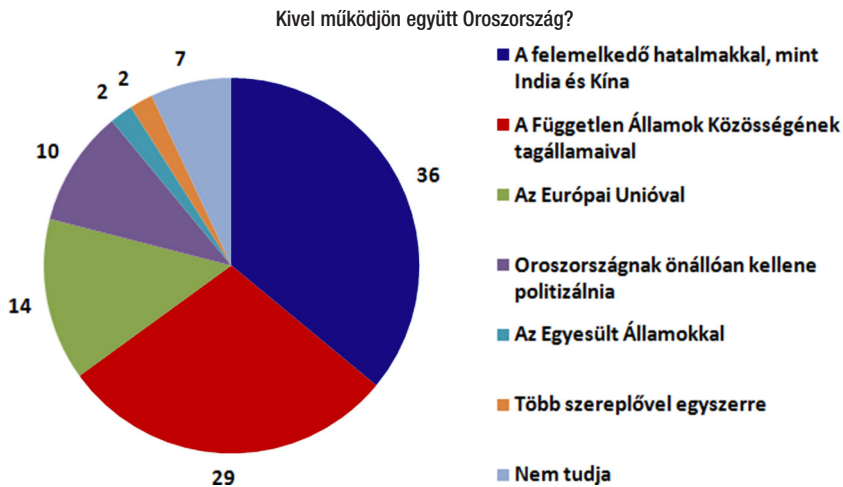
A segítség mikéntjére vonatkozó adatok szerint a Kijevnek nyújtott gazdasági segítség és az Oroszország elleni szankciók³ a legnépszerűbb opciók, míg a közvetett katonai segítségnyújtást a többség Lengyelországon kívül mindenhol egyértelműen elutasítja.

3 Németországban 49% elutasítja, 50% támogatja a gazdasági szankciók fokozását, Franciaországban ez 39% és 60%. A szankciók fokozását kifejezetten csak Görögország és Törökország utasítja el, míg Lengyelország kiugróan támogatja.

A NATO- és az EU-tagság felajánlása tekintetében már jóval megosztottabb képet találunk az egyértelműen elutasítóktól (Németország, Franciaország) az egyértelmű támogatókig (Lengyelország, Portugália). Utóbbi kategóriába esik az Egyesült Államok is, ahol a lakosság 68%-a felajánlaná Ukrajnának a NATO-tagságot. Ezzel szemben az oroszországi válaszadók többsége (53%) szintén igennel válaszolt arra a kérdésre, hogy Moszkvának abban az esetben is fenn kellene-e tartania befolyását Ukrajna felett, ha ez konfliktushoz vezet az EU-val?

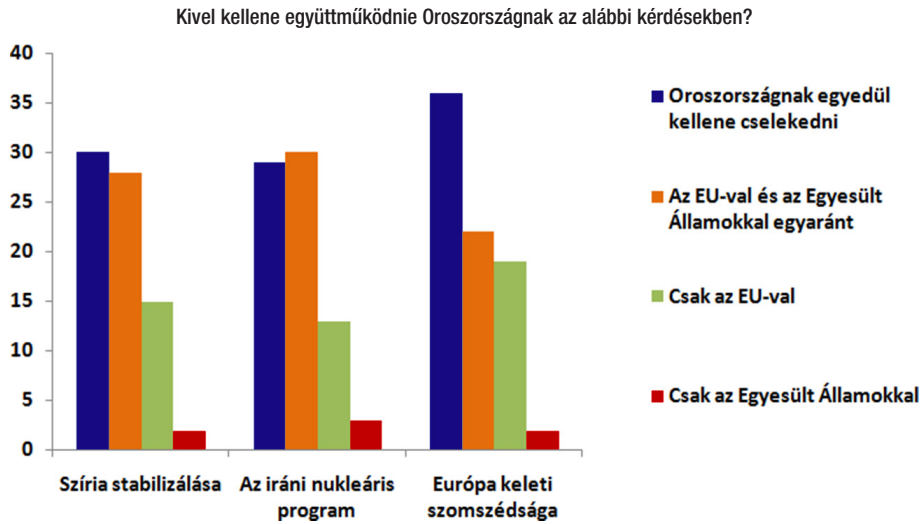
Oroszország

A NATO–Oroszország-kapcsolatok vonatkozásában pozitívumként kell kezelni, hogy orosz oldalon 2012-höz képest azok aránya, akik lazítanának az együttműködésén, 36%-ról csupán 47%-ra nőtt (a 2014. júniusi adatfelvétel idején). A 11%-os növekedés Putyin elnök népszerűségének fényében nem is tűnik olyan nagynak, főleg, ha hozzátesszük, hogy a kooperációt elmélyíteni kívánók (15%) és a status quo pártiak (31%) együttes aránya 46%. Arra a kérdésre, hogy „Kivel kellene Oroszországnak együttműködnie a nemzetközi politikában?”, a válaszadók nagy többsége a feltörekvő hatalmakat és a FÁK-államokat jelölte meg. Szignifikáns, 12%-nyi különbség mutatkozik az EU-val, illetve az Egyesült Államokkal való együttműködés között.

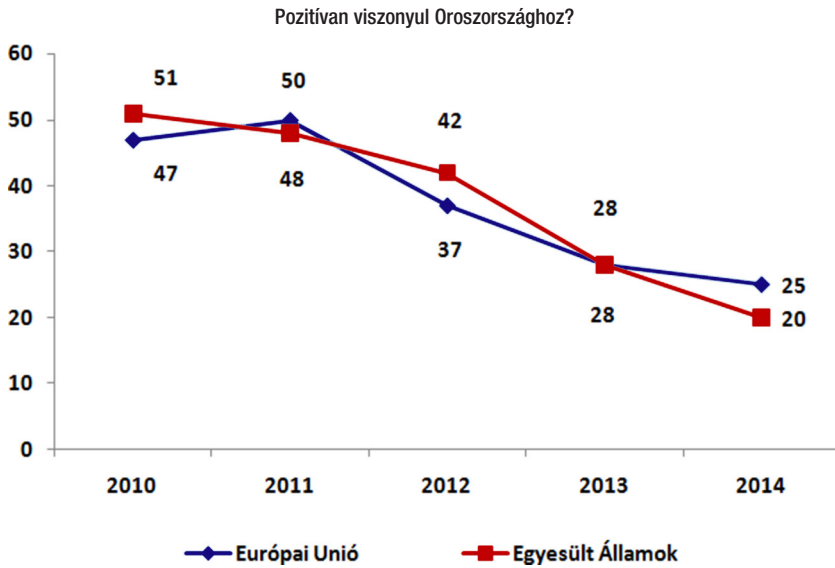
Annak ellenére, hogy jelenleg úgy tűnik, a közelkültöld és Kelet-Európa jelenti a prioritást Moszkva számára, ezek az adatok azt is alátámasztják, hogy Oroszországot sem kerülte el az Ázsia felé fordulás igénye.

A fentiekhez kapcsolódóan a közvélemény-kutatás készítői azt is mérték, hogy az orosz választópolgárok szerint három területen – szíriai polgárháború, iráni atomprogram, EU keleti szomszédsága – Oroszországnak az EU-val, az Egyesült Államokkal vagy mindkettővel együtt kellene-e működnie, esetleg önállóan kellene cselekednie? Az eredmények Szíria és Irán esetében azt mutatják, hogy az orosz közvélemény támogatja a Nyugattal való együttműködést, míg Kelet-Európa tekintetében a preferenciák sokkal kevésbé biztatóak.

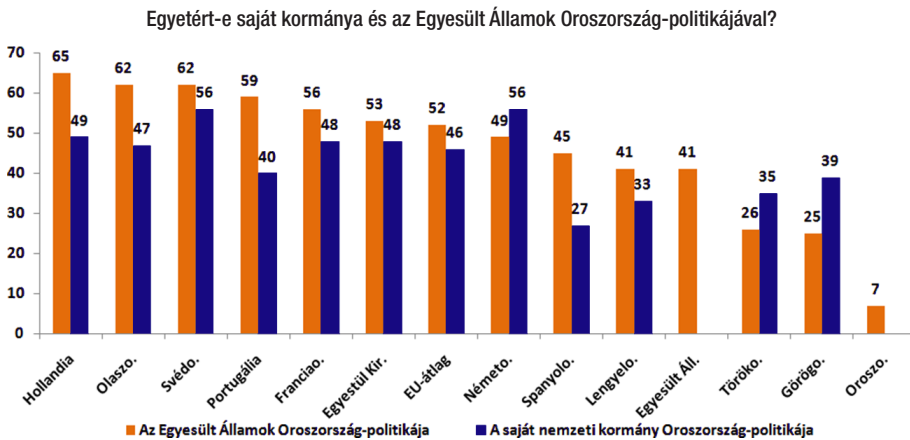

Az orosz–amerikai kapcsolatokról sokat elárul, hogy azok aránya Oroszországban, akik szerint Obama elnök megfelelően kezeli a nemzetközi eseményeket, 2012-höz képest 19%-kal csökkent és 7%-ra esett, míg azok aránya, akik kifejezetten rossz szemmel nézik az amerikai külpolitikát, 36%-kal nőtt és 86%-ra ugrott. Az oroszok saját külpolitikájukat 83%-os arányban fogadják el, ez 12%-kal magasabb érték, mint 2012-ben, és a legmagasabb a vizsgált országok között.

A kutatás Oroszország nyugati megítélését is vizsgálta. Az európaiak 68%-a nemkívánatosnak tartja Oroszország vezető szerepét globális ügyekben, amivel az amerikaiak 53%-a egyetért. A legelutasítóbbak Spanyolország (84%), Lengyelország (81%) és Svédország (77%) voltak, míg egyedül Görögországban tartotta a többség (53%) kívánatosnak az orosz vezető szerepet. Folytatódott Oroszország nyugati megítélésének romlása az általános attitűdök terén is: míg 2011-ben a nyugati lakosság nagyjából fele pozitívan viszonyult Oroszországhoz, addig 2014-re az EU esetében ez 25%-ra, az Egyesült Államok esetében 20%-ra esett vissza.

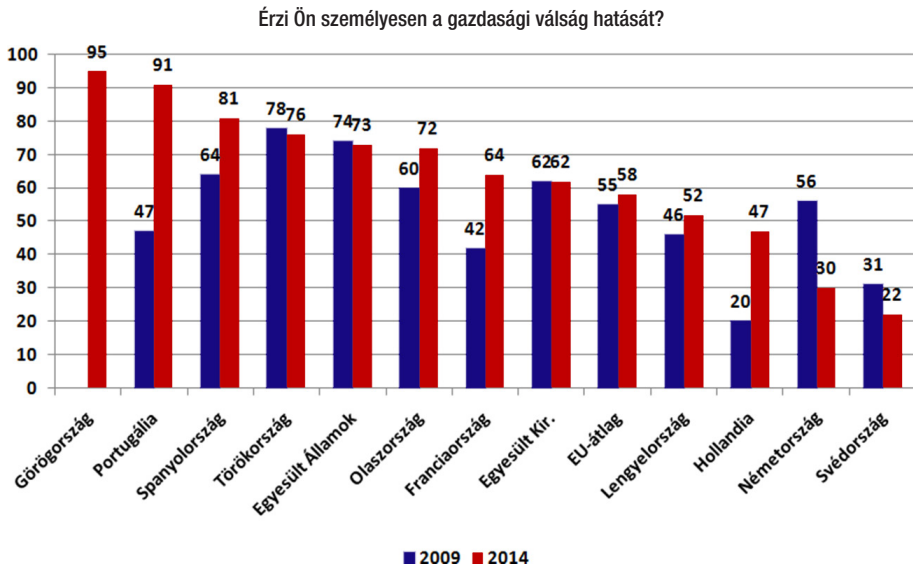

Az attitűdvizsgálat mellett kifejezetten mérték az Oroszországgal kapcsolatos politikákkal való elégedettséget is. Amellett, hogy a saját kormányra vonatkozó adatokat az adott állam belpolitikáját és a kormánypártok általános népszerűségét figyelembe véve kell értelmezni, érdemes felhívni a figyelmet a lengyel és spanyol elégedetlenségre, valamint arra, hogy az Egyesült Államok lépései a legtöbb vizsgált európai országban népszerűbbek, mint odahaza.

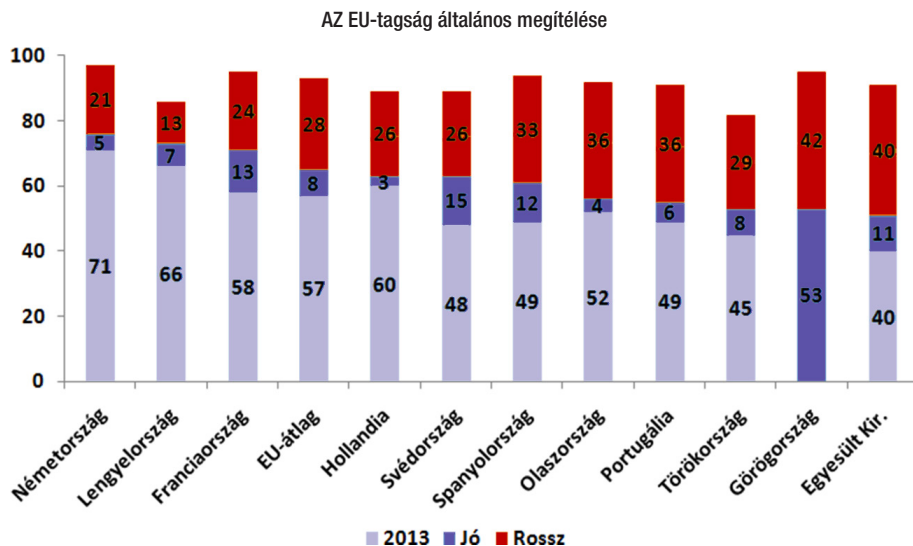
Gazdaság, EU, bevándorlás

Ahogy arra korábban utaltunk, a megkérdezettek elsősorban a gazdasági kihívásokat tartja a legfontosabb leküzdendő problémának. Amellett, hogy Görögországban és Portugáliában a 90% feletti érintettség rendkívül komoly problémát jelez, érdemes azt is megemlíteni, amit a diagram nem árul el. Noha a legtöbb országban még mindig magasabb a személyes érintettség, mint 2009-ben, az idei számok már több helyen az előző években megforduló trend folytatódását, azaz csökkenést, a gazdasági válság hatásainak múlását jelzik.

A pozitív trend elsősorban Németországra és Svédországra jellemző, míg Törökország, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság ebben az évben érhettek fordulóponthoz. Látható, hogy Görögország, Portugália és Spanyolország továbbra is tartós problémákkal küzd, és jelentősen nőtt a válság által sújtottak aránya Olaszországban, Franciaországban és Hollandiában is. Ami különösen kényessé teszi a helyzetet, az az európai államok közt tapasztalható jelentős eltérés, ami az észak–dél ellentét esetleges kiéleződését okozhatja.

A gazdasági helyzettel kapcsolatban érdemes egy pillantást vetnünk az Európai Unióval kapcsolatos elégedettségre.

A megkérdezett országokban⁴ kivétel nélkül nőtt azok száma, akik előnyösnek ítélik meg az uniós tagságot. Igazán figyelemre méltó ebben a tekintetben az Egyesült Királyság, ahol az euroszeptikus hangulat ellenére az előző évhez képest 11%-kal többen ítélik meg úgy, hogy az EU-tagság hasznos az ország számára. A britekhez hasonlóan némileg a francia adat is meglepő annak fényében, hogy az elmúlt időszakban mennyi kritika érte az EU-t Franciaországból.

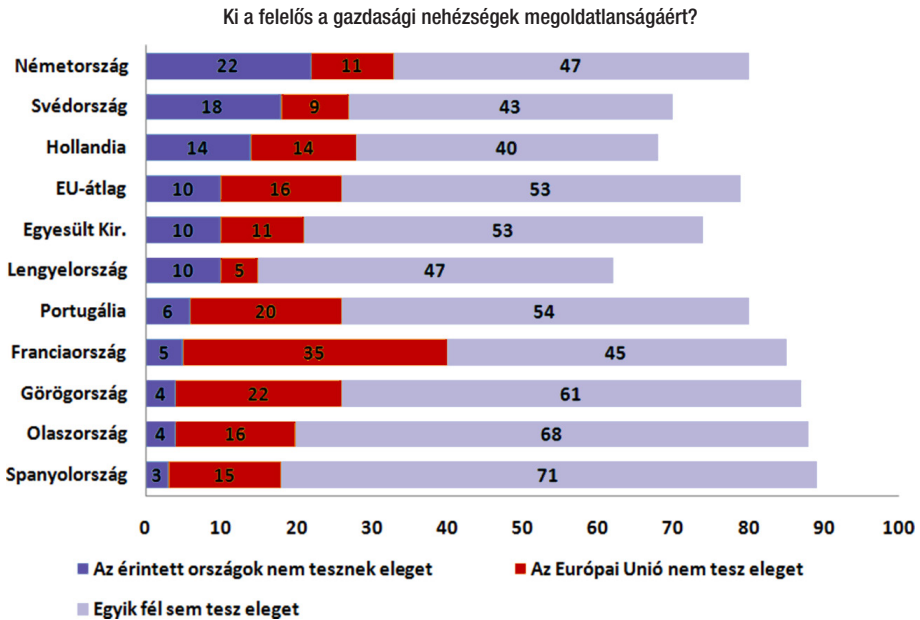
Arra a kérdésre, hogy miért előnyös az EU-tagság, a válaszadók többsége (31%) a demokratikus értékeket jelölte meg. Nagyjából hasonló arányban (27%) választották a szabad mozgást, míg 19% a béke fenntartását, 16% pedig a gazdaság erősítését vélte az EU legfőbb értékének. Az uniót negatívan megítélők körében a legfőbb indok az ország gazdaságára gyakorolt negatív hatás volt (45%), 23% szerint az EU túl sok hatalommal rendelkezik, 13% szerint károsan hat a nemzeti kultúrára, 11% szerint pedig a demokratikus működés hiánya a probléma.

Az euró megítélése a vizsgált 10 országban⁵ egyértelműen negatív. Egyedül Németországban (60%) mondta a többség, hogy az euró jó a gazdaságuknak, a többiek egyértelműen elutasító álláspontra helyezkedtek. A negatív álláspont mértéke viszont láthatóan csökkent Franciaországban és Lengyelországban az előző évhez képest (13%-kal és 6%-kal), bár a megkérdezettek többsége továbbra is károsnak tartja a közös valutát a saját gazdaságára nézve.

A kutatás készítői több válasz összegzésével arra vonatkozóan is megpróbálták következtetéseket levonni, hogy kit hibáztatnak az emberek a gazdasági válság negatív hatásai miatt.

4 Törökországban a kérdést hipotetikus formában tették fel. Görögországból nincs 2013-as adat.

5 Azokban az országokban, amelyeknek a fizetőeszköze nem az euró, a kérdést hipotetikus formában tették fel.

Az eredmény kirajzolja az Európán belüli észak–dél megosztottságot. Míg a németek, svédek és hollandok úgy gondolják, hogy a bajba jutott országoknak kéne nagyobb erőfeszítéseket tenniük, addig a déli államok az EU-tól várnák a segítséget. Különösen kiugró ebben a tekintetben a franciaországi adat, ahol 35% szerint az EU-nak többet kellene tennie a válság kezelése érdekében. A látványos német–francia ellentét a válságkezelés módszereit tekintve számos vitát vetít előre nemcsak a két állam között, de az Európai Bizottságon belül is, hiszen a Bizottságot vezető Jean-Claude Juncker Angela Merkel német kancellár támogatását élvez, míg a gazdasági biztos pozícióját a volt francia pénzügyminiszter, Pierre Moscovici foglalta el.

A válságkezelés módjával kapcsolatban a felmérés arra is kitért, hogy vajon elfogadják-e a tagállami költségvetések feletti erősebb uniós kontroll gondolatát a válaszadók. Az eredmény egyértelmű elutasítás volt minden országban, a legnagyobb aránnyal Görögországban (79%), a legkisebbel Portugáliában (59%). Ezek a számok azonban csökkenő tendenciát mutatnak, az előző évhez képest Spanyolországban 14, Svédországban 10, Franciaországban 8%-kal többen adtak volna újabb jogköröket az EU-nak a nemzeti költségvetés felügyeletére.

Összegzés

A transzatlanti kapcsolatokban erősödni látszik az a tendencia, hogy az európaiak nagyobb önállóságot szeretnének. Ez Észak-Amerikában az egyenlőbb tehermegosztás iránti vágygal találkozunk. Ehhez hozzátevé az Egyesült Államok és Obama elnök megítélésének romlását (különösen Németországban), pesszimista forgatókönyvként a transzatlanti kötelék gyengülésére, optimista forgatókönyvként Európa stratégiai autonómiájának

növekedésére számíthatunk. Mindemellett a NATO-t továbbra is a biztonság fő letémenyesének tekintik Európában, feladatát pedig elsősorban a területvédelemben látják, noha némileg meglepő módon az elmúlt évek műveletei nem ábrándították ki az európai lakosságot a stabilizációs műveletekből sem.

Európán belül törésvonalak rajzolódnak ki. Németország és Lengyelország között az ukrán válság és az Egyesült Államok megítélése, az északi és déli államok – és különösen Németország és Franciaország – között pedig a gazdasági válság kezelésének megítélésében nincs egyetértés. Az előbbi kapcsán az európaiak többsége az Ukrajnának nyújtott gazdasági támogatásban és az Oroszország elleni szankciókban látja a megoldást, míg a válság által jobban érintettek (elsősorban Lengyelország) ennél határozottabb lépéseket és, ami még fontosabb, amerikai vezető szerepet szeretnének látni. Különösen aggasztó, hogy mind Oroszországban, mind Európában viszonylag magasnak mutatkozott a kockázatvállalási hajlam.